

MIGRACIJE STANOVNIŠTVA

MIGRACIJE – OSNOVNI POJMOVI

- Prostorna pokretljivost stanovništva – veoma važna oblast demografskih istraživanja
- Kompleksan fenomen i izučavaju se u mnogim drugim naučnim disciplinama
- Uticaj migracija na brojnost ukupnog stanovništva može da bude veliki, čak i na nivou većih populacija
- Migracija označava kretanje pojedinaca ili grupe ljudi bilo preko državne granice, ili unutar države, bez obzira na distancu, dužinu trajanja i uzroke kretanja.
- Migrant je svaka osoba koja se kreće ili se preselila preko međunarodne granice ili unutar države van svog stalnog mjesta prebivališta, bez obzira na njen pravni status, dobrovoljno ili prisilno kretanje, uzroke kretanja i dužine boravka.
- Unutrašnje migracije su trajna preseljavanja, kada se stanovništvo preseljava iz svog dosadašnjeg mjesta stalnog stanovanja u drugo mjesto, s namjerom da se u drugom mjestu stalno nastani.
- Podaci - prijava o prebivalištu (prekoračena administrativna granica nekog naselja)

MIGRACIJE STANOVNIŠTVA U DEMOGRAFSKIM ISTRAŽIVANJIMA

- Pravci interesovanja: utvrđivanje obima i pravaca migracionih kretanja; izučavanje karakteristika migranata; analiza uticaja migracija na demografski razvitak i njegove komponente; izučavanje faktora koji pokreću migracije; odnos migracija i socio-ekonomskog razvoja; izrada projekcija budućih migracija.
- Tek primjenom statističkog metoda u praćenju migracija omogućeno je njihovo značajnije proučavanje
- Izvori podataka o migracijama: registri stanovništva, evidencije državnih institucija, popisi stanovništva i ankete o radnoj snazi.
- Registar stanovništva je najprecizniji izvor podataka o migracijama (ne postoji u Crnoj Gori)

MIGRACIJE STANOVNIŠTVA U DEMOGRAFSKIM ISTRAŽIVANJIMA

- Evidencija državnih organa posebno tretira unutrašnje i spoljne migracije.
- Unutrašnje migracije se prate pomoću prijave/odjave prebivališta.
- Baza podataka o spoljnoj migraciji stanovništva je limitirana u velikoj mjeri
- Evidencija o emigraciji je nepotpuna, jer građani koji odlaze na rad/boravak u inostranstvo uglavnom ne odjavljuju svoje mjesto prebivališta (imigracione evidencije u zemljama destinacije).
- Podaci o stranim državljanima - Direkcija za azil (Ministarstvo unutrašnjih poslova)
- Broj povratnika sa rada/boravka se uglavnom ocjenjuje preko penzionera povratnika.
- Problem međunarodne uporedivosti statistike o migracijama – prvi korak prevazilaženja je uredba Evropskog parlamenta i savjeta u kojoj se definiše međunarodna migracija, kao odsustvo u trajanju od najmanje 12 mjeseci.

MIGRACIJE STANOVNIŠTVA U DEMOGRAFSKIM ISTRAŽIVANJIMA

- Popisi stanovništva i podaci dobijeni tim putem omogućavaju analizu migratornih obilježja stanovništva.
- Potreba za anketnim istraživanjima migracionih kretanja je sve izraženija – posebno u istraživanju sve prisutnije pojave *odliva mozgova* (brain drain)
- Analiza migracionih kretanja obuhvata niz veoma različitih aspekata – demografskih, ekonomskih, socijalnih.
- Izučavanje selektivnosti migranata prema različitim karakteristikama (obilježje starost, pol, školska sprema, ekonomske karakteristike)

KLASIFIKACIJA MIGRACIJA

- Prema kriterijumu vremena migracije mogu biti:
  1. Stalne migracije kada se stanovništvo preseljava iz svog dosadašnjeg mjesta stalnog boravka sa namjerom da se u drugom mjestu stalno nastani;
  2. Sezonske ili povremene migracije kada se lica privremeno nastanjuju u drugom mjestu radi obavljanja sezonskog rada, posle čega se vraćaju u svoje mjesto stalnog boravka;
  3. Dnevne i sedmične migracije koje se uglavnom odnose na svakodnevni ili sedmični odlazak ljudi na posao; kao i svakodnevni ili sedmični odlazak đaka i studenata radi pohađanja nastave

KLASIFIKACIJA MIGRACIJA

- Prema kriterijumu državnih granica migracije mogu biti:
  1. Spoljne koje se odnose na kretanje van državnih granica
  2. Unutrašnje se odnose na kretanje unutar zemlje.
- Spoljne i unutrašnje migracije mogu biti stalne ili povremene.
- Unutrašnje migracije mogu da se klasifikuju na lokalne (između različitih naselja unutar jedne opštine), regionalne (između različitih opština u istoj makro cjelini) i međuregionalne (između makro cjelina unutar zemlje).

KLASIFIKACIJA MIGRACIJA

- Prema kriterijumu podjele naselja na gradska i seoska (ostala naselja), migracije se dijele na: međuseoske, međugradske, migracije grad-selo i migracije selo-grad
- Migracije se mogu razlikovati i prema motivu migranata za pokretljivošću – motivi mogu biti politički, ekonomski, socijalni, porodični itd, ili prema dihotomnoj klasifikaciji: objektivni i subjektivni.
- Migracije mogu biti dobrovoljne i prinudne, organizovane i stihijske.

POKAZATELJI MIGRACIONIH KRETANJA

- *Stope migracije* – prikazuju relativnu učestalost događaja preseljenja unutar stanovništva područja (mjesto), za koja se vrše ispitivanja.
- *Stopa imigracije (i)* pokazuje odnos broja useljenih i prosječnog broja stanovnika sredinom posmatrane godine. Iskazuje se u promilima (na 1000 stanovnika)
- $i = \frac{I}{P} \times 1000$
- *Stopa emigracije (e)* pokazuje broj iseljenih na 1000 stanovnika.
- $e = \frac{E}{P} \times 1000$
- *Saldo preseljavanja ili migracioni saldo $S=I-E$*
- Stopa migracionog salda (s):
- $s = \frac{I-E}{P} \times 1000$

POKAZATELJI MIGRACIONIH KRETANJA

- *Stopa bruto migracije* s_b pokazuje ukupna preseljavanja na 1000 stanovnika posmatrane populacije.
- Za analizu ukupne prostorne pokretljivosti nekog područja
- $s_b = \frac{I \div E}{P} \times 1000$
- Diferencijalne stope migracija – za pojedine grupe stanovništva prema ekonomskim, demografskim, socijalnim, obrazovnim i drugim karakteristikama. Posebno se izučavaju za useljeničke i iseljeničke tokove.
- Istraživanje selektivnosti migracija - strukture migranata prema raznim obilježjima i njihovo poređenje sa strukturom ukupnog stanovništva po istim karakteristikama

TEORIJE O MIGRACIJAMA

- Klasifikacija u zavisnosti od nivoa na koji se fokusiraju
- Teorije mikro nivoa – polaze od individualnih odluka potencijalnih migranata da se preseljavaju
- Makro pristup je usmjeren na agregatne migracione tokove i trendove

RAVENŠTAJNOVI ZAKONI

- Ravenštajn 1885. godine iznosi „uopštavanja“ ili „zakone“ na osnovu proučavanja podataka o migracijama za Englesku:
  1. Većina migranata se kreće na kraće distance (ako se distanca povećava, tada opada broj migranata)
  2. Preseljavanje se odvija po etapama
  3. Svakom migracionom toku odgovara i kontratok
  4. Postoje razlike u učestalosti preseljavanja kod gradskog i seoskog stanovništva (seosko je pokretljivije)
  5. Razlika u pokretljivosti muškog i ženskog stanovništva je evidentna (žene su pokretljivije u kraćim distancama)
  6. Tehnološki razvoj utiče na porast stopa migracija
  7. Glavni uzrok i motiv migracionih kretanja su ekonomski razlozi
- Deskripcija empirijskih podataka o unutrašnjim preseljavanjima, i samo u manjoj mjeri takva uopštavanja doprinose kauzalnoj eksplikaciji fenomena preseljavanja.

TEORIJA PULL I PUSH FAKTORA

- Objašnjenje migracije sa aspekta uzroka koji dovodi do nje
- Rezultat djelovanja dvije grupe faktora: odbijajući faktori (push) koji djeluju u mjestu porijekla, i privlačeci faktori (pull) odredišta, ili mjesta destinacije
- Djeluju istovremeno, međusobna interakcija
- Osnovna kritika: nije teorija u pravom smislu, već klasifikacija mogućih faktora; sadrži veliku dozu subjektivizma, a istraživanje migracija treba u većoj mjeri da sagledava uzroke objektivne prirode.

PUSH FAKTORI

- Opadanje određenog resursa ili cijene za njega; niža potražnja za izvjestan proizvod ili uslugu;
- Gubitak posla iz različitih razloga;
- Diskriminacija usljed političkih, religijskih, etničkih i drugih razloga;
- Otuđenje od zajednice;
- Napuštanje uže ili šire zajednice, pošto ona pruža malo pogodnosti za lični razvoj, npr. zaposlenje, brak;
- Napuštanje izvjesnog mjesta usljed neke katastrofe.

PULL FAKTORI

- Pogodnosti za zapošljavanje uopšte ili u izvjesnom zanimanju;
- Šansa da se stekne viši dohodak;
- Pogodnosti u pogledu sticanja željene specijalizacije, obrazovanja itd.;
- Pogodnija sredina i uslovi života: klima, stanovanje, školovanje – i druge olakšice;
- Zavisnost i pokretljivost drugih osoba, supružnika, srodnika, itd.;
- Nove ili različite aktivnosti: npr. intelektualne, rekreativne u većim gradovima za seosko stanovništvo ili stanovništvo manjih gradova itd.

METODI DEMOGRAFSKE ANALIZE ZA OCJENU MIGRACIONOG SALDA

- Problem nedostatka odgovarajućih podataka nametnuo je potrebu iznalaženja načina da se migracije analiziraju i na osnovu podataka koji se direktno ne odnose na migrante
- Metodologija ocjene migracionog salda
- Zasniva se na podacima vitalne statistike i popisa
  1. Vitalno-statistički metod
  2. Metod zasnovan samo na popisnim podacima

VITALNO-STATISTIČKI METOD ZA OCJENU MIGRACIONOG SALDA

- Metod koji koristi popisne i podatke vitalne statistike, a ocijenjeni saldo preseljavanja odnosi se na međupopisni period
- Njegova primjena ograničava se na ocjenu salda (neto migracije) za ukupno stanovništvo, kao i za starosno-polne strukture stanovništva
- Ima svoje prednosti, a otuda i široku primjenu: neto migracija može da se ocijeni gotovo za sve političko-teritorijalne, odnosno geografske jedinice.
- Tačnost ocijenjenog migracionog salda zavisi od obuhvata u sukcesivnim popisima, kao i od obuhvata u vitalnoj statistici. Danas postoji potpun obuhvat stanovništva i u popisnoj i u vitalnoj statistici.
- Pitanje uporedivosti teritorija u sukcesivnim popisima za koje se izračunava migracioni saldo

OCJENA SALDA ZA UKUPNO STANOVNIŠTVO

- Migracioni saldo ($S = I - E$) može se izračunati kao:
- $S = P_2 - P_1 - (N - M)$
- Gdje su P_2 i P_1 podaci o ukupnom stanovništvu u dva sukcesivna popisa
- Svi podaci treba da se odnose na istu teritoriju
- Prosječan godišnji saldo preseljavanja ($\bar{S}$)
- $\bar{S} = \frac{S}{n}$
- gdje je n broj godina od prvog do drugog popisa
- Godišnja stopa salda preseljavanja (s)
- $s = \frac{\bar{S}}{\bar{P}} \cdot 1000$
- gdje je $\bar{P} = \frac{P_1 + P_2}{2}$

OCJENA SALDA PO STAROSNIM GRUPAMA

- Kada se raspolože starosnom i polnom strukturom iz dva sukcesivna popisa, moguće je da se ocijeni saldo preseljavanja po starosnim grupama, pod uslovom da su za ispitivano područje izrađene tablice mortaliteta za period oko prvog, odnosno za period oko drugog popisa stanovništva.

OCJENA MIGRACIONOG SALDA NA BAZI PODATAKA IZ POPISA

- Pitanja o mjestu rođenja i o mjestu odakle se lice doselilo (tj. poslednje mjesto u kojem je lice imalo stalan boravak prije sadašnjeg), koja u kombinaciji sa mjestom stalnog boravka, a uz primjenu odgovarajućeg metoda omogućuju odgovarajuće ocjene.
  1. Pitanje o mjestu rođenja (pitanje o mjestu stalnog boravka majke prilikom rođenja ispitivanih lica)
  2. Pitanje o mjestu odakle se lice doselilo
  3. Pitanje o godini doseljenja

OCJENA MIGRACIONOG SALDA NA BAZI PODATAKA IZ POPISA

- Ocjena migracionog salda (S) može da se izvrši pomoću tri metoda:
  1. Metod rodnog mjesta
  2. Metod prethodnog mjesta stanovanja
  3. Metod godine doseljenja

